

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ
ДЛЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару
(м. Харків, 27 травня 2016 року)

Випуск 7

Харків
«Право»
2016

УДК 342.951(477):351.746.1

ББК 67.9(4УКР)301.162

П68

Редакційна колегія:
С. О. Гриненко (голов. ред.),
І. М. Зеленська, О. Ю. Костін,
Д. І. Тарасенко, М. М. Юрлов

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори
опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст.*

П68 **Правове** забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 27 трав. 2016 року) / редкол.: С. О. Гриненко (голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2016. – Вип. 7. – 382 с.

ISBN 978-966-937-026-6

Збірник містить тези доповідей і виступів науковців, практичних працівників та курсантів, присвячених проблемам реформування правоохоронної системи, соціального захисту працівників правоохоронних органів, військовослужбовців, учасників АТО та осіб, звільнених з військової служби; проходження військової служби, забезпечення законності та відповідальності військовослужбовців; договірної роботи в Службі безпеки України; представництва інтересів СБ України та інших правоохоронних органів у судах; проблемним питанням правозастосовної діяльності, які виникають у практиці оперативних підрозділів та органів досудового розслідування; забезпечення інформаційної безпеки та боротьби з тероризмом й іншим питанням правового забезпечення оперативно-службової діяльності.

Для співробітників правоохоронних органів, науковців, викладачів, курсантів і студентів вищих юридичних навчальних закладів.

УДК 342.951(477):351.746.1

ББК 67.9(4УКР)301.162

Адреса Інституту: м. Харків, вул. Мироносицька, 71,

телефон/факс (057) 700-34-55

E-mail: lpuk.kharkov@gmail.com

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016

© Інститут підготовки юридичних кадрів для
Служби безпеки України, 2016

© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

ISBN 978-966-937-026-6

є будь-які фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Однак, такий доказ не може бути єдиним доказом винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, оскільки є непрямим стосовно предмета доказування.

Разом із тим, законодавчо закріплена можливість проведення психологічних експертиз державними спеціалізованими установами передбачає необхідність здійснення відповідної державної атестації таких експертів-поліграфологів. Тобто на сьогоднішній день чітко не визначено коло суб'єктів, які вправі проводити цей різновид судового-психологічної експертизи, що значно послаблює її доказовий потенціал.

Оскільки у чинному кримінальному процесуальному законодавстві існує певна невизначеність із досліджуваного вище питання, першочерговим кроком на шляху до вирішення окресленої проблеми повинна бути розробка окремих законодавчих актів щодо легалізації застосування поліграфа та використання його результатів у кримінальному провадженні, або шляхом внесенням відповідних змін до КПК України. Цілком очевидно, що законодавець повинен врегулювати використання поліграфа, встановити вимоги до осіб, які повинні отримати документ, що дозволяє бути експертом-поліграфологом. Окрім цього, необхідно законодавчо встановити морально-етичні межі, які не може переступати перевірка на «детекторі брехні». Так само важливо нормативно встановити основні засади використання поліграфа, наприклад, добровільність, вікові та фізичні обмеження, сферу можливого використання тощо. Тільки після проведення ретельної законотворчої діяльності поліграф зможе зайняти гідне місце у системі засобів доказування у кримінальному провадженні України.

Давиденко Світлана Василівна

доцент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСТАВИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

За загальним правилом, запобіжні заходи, в тому числі і застава, є заходами превентивного характеру, що застосовуються з метою запобігання

протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого. Превентивний характер цих заходів проявляється у двоєдиній меті їх застосування, якою є: 1) забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також 2) запобігання спробам його можливої неправомірної поведінки, а саме: а) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; б) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; в) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; г) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; д) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Застава, згідно з положеннями ч. 1 ст. 182 КПК України, полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у дохід держави в разі їх невиконання, що в значній мірі може гарантувати виконання особою тих обов'язків, що передбачені чинним кримінальним процесуальним законом.

Водночас застосування інституту застави у кримінальному провадженні викликає чимало дискусійних питань. Серед таких, в першу чергу, можна вказати на відсутність встановленого КПК обов'язку підозрюваного, обвинуваченого або заставодавця доводити легальність джерела походження коштів, що вносяться як застава. Важливим кроком на шляху до вдосконалення цього інституту було внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України від 10 лютого 2015 р. № 2086 «Про внесення змін до статті 182 Кримінального процесуального кодексу України (щодо підтвердження легальності походження коштів, внесених у якості застави)». У зв'язку з цим, ч. 6 ст. 182 КПК України запропоновано викласти у такій редакції: «Підозрюваний, обвинувачений, який не тримається під вартою, не пізніше п'яти днів з дня обрання запобіжного заходу у вигляді застави, зобов'язаний внести кошти на відповідний рахунок або забезпечити їх внесення заставодавцем та надати документ, що це підтверджує, та документи, які підтверджують легальність походження коштів слідчому, прокурору, суду. Зазначені дії можуть бути здійснені пізніше п'яти днів з дня обрання запобіжного заходу у вигляді застави, якщо на момент їх здійснення не буде прийнято рішення про зміну запобіжного заходу. З моменту обрання запобіжного заходу у вигляді застави

щодо особи, яка не тримається під вартою, в тому числі до фактичного внесення коштів на відповідний рахунок, а також з моменту звільнення підозрюваного, обвинуваченого з-під варти внаслідок внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, підозрюваний, обвинувачений, заставодавець зобов'язані виконувати покладені на них обов'язки, пов'язані із застосуванням запобіжного заходу у вигляді застави. Підозрюваний, обвинувачений, заставодавець зобов'язаний надати слідчому судді, суду лист-клопотання, в якому зазначити джерела походження коштів, внесених у якості застави, та надати документи, які підтверджують легальність походження таких коштів. ... Слідчий суддя, суд не пізніше трьох днів з дня отримання документів, які підтверджують легальність походження коштів застави, зобов'язані провести перевірку повноти, достатності, достовірності поданих документів та винести ухвалу про виконання або невиконання обов'язку підозрюваного, обвинуваченого або заставодавця щодо підтвердження легальності походження коштів. Ухвала про невиконання обов'язку підозрюваного, обвинуваченого або заставодавця щодо підтвердження легальності походження коштів є підставою звернення застави в дохід держави і зарахування до спеціального фонду Державного бюджету України».

Зважаючи на істотність запропонованих змін, а також на підтвердження актуальності положень даного законопроекту, слід зазначити, що Європейський суд з прав людини визнає правомірними рішення національних судів про відмову у застосуванні застави, якщо особа, яка заявляє клопотання про її внесення, водночас не надає жодних доказів, які б засвідчували легальність походження відповідних коштів. Так, у § 33 рішення Європейського суду з прав людини «W. проти Швейцарії» (W. v. Switzerland) (скарга № 14379/88) від 26 січня 1993 р. зазначається: «обставини справи та характеристика заявника надали право відповідним судам відхилити його прохання ... про звільнення під заставу: як сама сума (30000 швейцарських франків), так і невідоме джерело походження цих грошей не дозволяли вважати заставу достатньою гарантією того, що заявник не прийме рішення зникнути через побоювання втратити заставу».

Враховуючи вищенаведене, можна констатувати – окремі проблемні питання застосування застави під час здійснення кримінального провадження залишаються нормативно не врегульованими, але своєчасне та правильне вирішення яких є необхідною умовою для: 1) якісного функціонування цього правового інституту; 2) підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Відтак,

вбачається за доцільне внести необхідні зміни до кримінального процесуального законодавства стосовно того, що підозрюваний, обвинувачений або заставодавець при розгляді та вирішенні питання про застосування застави або одночасно з її внесенням зобов'язані, в тому числі, надавати відомості, що могли б засвідчити/підтвердити легальність походження відповідних коштів.

Дроздов Олександр Михайлович
адвокат, Голова ВКДКА, перший про-
ректор Вищої школи адвокатури, доцент
кафедри кримінального процесу Націо-
нального юридичного університету іме-
ні Ярослава Мудрого, кандидат юридич-
них наук, доцент, магістр держслужби

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБОРОНИ ПРОВОКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПРАКТИКИ ЄСПЛ)

Останнім часом на практиці гострої актуальності набули наступні питання. Чи є обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні про одержання неправомірної вигоди, факт реальності тих правовідносин, з приводу яких пропонувалась, вимагалась, отримувалась неправомірна вигода? Відповідно, яким чином впливає факт не доведення таких обставин на наявність в діях особи, яка отримала неправомірну вигоду, складу злочину (за відсутності ознак провокації з боку заявника)? А також, з огляду на латентність корупційних злочинів, яким має бути характер дій прокурора та інших правоохоронних органів, спрямованих на їх виявлення, з урахуванням рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо «необхідності проводити слідство у пасивній манері»? Чи стосується ця вимога процесу саме виявлення злочинів, що готуються?

Наведені питання стосуються заборони провокації злочину відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – КЗПЛ) з урахуванням практики ЄСПЛ. Далі надаємо розгорнутий аналіз правових позицій ЄСПЛ з наведених питань.

По-перше, заборона провокації злочину відноситься до загальних гарантій встановлених ст. 6 КЗПЛ та є невід'ємною складовою справедливості судового розгляду. Проте іноді наведені питання ЄСПЛ розглядає в контексті дотримання вимог змагального процесу. Так, наприклад, у рішенні